

חקת (123)

זאת חקת התורה (יט, ב)

צדיק גזור והקב”ה מקיים

יַעֲזֹב לֹא הָאֱמָנָתָם בִּי לְהַקְדִּישֵׁנִי לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל (כ. יב)
משה רבינו נצטוו לדבר אל הסלע, אך הוא היכה אותו, ועל כך נענש שלא יזכה להכניס את עם ישראל לארץ ישראל. ”יַעֲזֹב לֹא הָאֱמָנָתָם בִּי לְהַקְדִּישֵׁנִי לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל”. אילו היה משה מדבר אל הסלע, ובעקבות כך היה הסלע מוציא מים, על ידי זה היה מתגדל ומתקדש שם שמים. ודבר זה נמנע על ידי משה, בכך שהיכה את הסלע ולא דיבר אליו כפי שנצטווה. לכאורה מה הבדל הגדול בין דיבור להכאה, וכי מה זה משנה לסלע אם מדברים אליו או מכים אותו? האם הסלע שמוציא מים אחרי שהיכו אותו זה לא נס? ה”חתם סופר” מביא בשם ה”כוזרי”: אכן הסלע עצמו אין שום הבדל אם מדברים אליו או מכים אותו. בין כך או בין כך זהו נס גדול, בין אם הסלע מוציא מים מחמת דיבור או שמוציא מים מחמת הכאה. אבל יש נפקא מינה גדולה בין דיבור להכאה. כשהצדיק מדבר אל הסלע, והסלע שומע לו, על ידי כך רואים במוחש את כוחו של הצדיק: ”צדיק גזור ויקם לך” (איוב כב. כה), צדיק שולט על מערכות הטבע, והקב”ה מקיים את דברו. כשמשה היכה את הסלע במקום לדבר אליו, בכך הוא מנע מעם ישראל לראות את כוחו הגדול של הצדיק.

ספר ”חיי ראובן”

עונש נחשים הרפים

וַיִּדְבֹּר הָעָם וכו'... וַנִּפְשְׁנוּ קֶצֶה בְּלֶחֶם הַקֶּלֶקֶל. וַיִּשְׁלַח ה' מַעֲסָם אֶת הַנְּחָשִׁים הַשֵּׂרָפִים וַיִּנְשְׁכוּ אֶת הָעָם (כא. ה, ו)

צריך להתבונן איזה מידה כנגד מידה יש בעונש זה? ביאר בעל ספר ”נזירות שמשון”: כתוב במדרש (מוכא ברש”י) שבני ישראל התרעמו על המן שהיה נבלע באיברים, וכי אפשר לאדם להתקיים בצורה שכזו להכניס בלא להוציא! אמנם באמת מצינו בריה אחת שחיה באופן זה שמכניסה אוכל בלא להוציא רעי והיא היתוש, כפי שאמרו חז”ל (גיטין נו:). דיתוש היא בריה קלה דמעלנא אית לה ומפקנא לית לה, ולפי זה קשה מה היתה תמיהת בני ישראל? אלא בני ישראל התעלמו מבריה זו כאילו שאינה בעולם. מה עשה הקב”ה גרם להם, שעל אפם וחמתם יצטרכו לחפש אחרי היתוש, והכה אותם בנחשים, וכידוע היתוש היא תרופה לנשיכת הנחש, כפי שאמרו בגמרא (שבת עז.). כל מה שברא הקב”ה בעולמו לא ברא דבר אחד לבטלה, ברא יתוש לנחש, פירוש רש”י: מי שנשכו נחש כותש יתוש ומניח עליו ומתרפא.

ספר ”אוצרות התורה”

על מצות פרה אדומה אמר שלמה המלך: ”אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני”. אף החכם מכל אדם, לא השיג טעמה של מצוה זו. ברם במדרש נאמר, כי הקב”ה אמר למשה: לך אני מגלה טעמה של פרה ולא לאחר, היינו שמשה השיג טעמה של מצות פרה אדומה. שונים הם חוקי התורה ממשפטים. בעוד שהמשפטים טעמם מובן וידוע לכל והם מאירים כ”יום”, הרי טעמם של החוקים נעלם מעין כל ונסתר כ”לילה”. על כך אמר הכתוב: ”אם לא בריתי יומם ולילה”, לולי שהיו בתורה שני סוגים אלו של חוקים ומשפטים, הרי: ”חוקות שמים וארץ לא שמתי” (ירמיה לג). על פי זה אפשר להבין את שינוי לשונם של חז”ל האומרים במדרש כי התורה שנתן הקב”ה לישראל היתה ”אש שחורה על גבי אש לבנה”, בעוד שבירושלמי נאמר כי התורה שנתן הקב”ה למשה היתה ”אש שחורה מתוך אש לבנה” ה”לבן” רומז על ה”יום”, היינו על משפטי התורה, ואילו ה”שחור” רומז ל”לילה”, היינו לחוקי התורה. לכן התורה שניתנה לישראל, שטעם חוקיה היה נעלם מהם, היתה בבחינת ”אש שחורה על גבי לבנה”. אך משה רבינו שהשיג את טעמי החוקים, היתה התורה שניתנה לו ”מתוך אש לבנה”

רב רובין זצ”ל בספרו ”טללי אורות” בשם רבי מאיר שפירא מלובלין

מדוע שננתה חובת עול התורה בתוך מצוות פרה אדומה זאת התורה אדם כי ימות באהל (יט.יד)

”אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליהם” (ברכות סג.)

כתב הט”ז (או”ח סי’ מ”ז ס”ק א’) ז”ל: שהתורה אינה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה, דהיינו שעוסק בפלפול ומשה ומתן של תורה כמ”ש על ”בחוקתי תלכו” ע”מ שתהיו עמלים בתורה, משא”כ באותם שלומדים מתוך עונג ואינם יגעים בה, אין התורה מתקיימת אצלם. לפי זה ביאר הגאון רבי יעקב קמינצקי זצ”ל ראש ישיבת תורה ודעת, מדוע דרשה זו נלמדת דווקא בפרשתינו, שלכאורה יש לתמוה מה הקשר בין עמל התורה למצוות פרה אדומה, וכי לא מסתבר היה יותר לדרוש דרשה זו בפרשת ”ושננתם לבניך”? אבל לפי דברי הט”ז מובן היטב, שהיות ונאמרה פרשה זו כדי להכניס לקבלת התורה ולהורות להם שהתורה למעלה משכלנו והבנתנו, לכן נרמז להם בפרשה זו גופא שאי אפשר להשיג את עמקות התורה רק בהרבה עמל ויגיעה תמידיים כי היא למעלה משכל אנוש.

ספר ”לתתן עליון” בשם אמת ליעקב

הלכה: כיבוד אב ואם **פרטי הדין בקריאת אחרים ששם כשם אביו**

כתב הרמ"א (יו"ד סימן ר"מ ס"ב): היה שם אביו כשם אחרים, משנה שם אם הוא שם פלאי שאין הכל רגילים לקרות בו, אבל שם שרגילים בו מותר לקרות אחרים שלא בפניו. כתב הפסקים ותשובות (אות יב): טעם האיסור הוא משום שכשקורא לאחרים בשם אביו, חוששים שאביו או העומדים שם יחשבו שקורא לאביו וזה זלזול בכבודו. והנה בדין זה יש שני דרכים: שיטת הרמ"א וכן פסק הט"ז (סק"ה), שבפני האב אסור בכל אופן, ושלא לפניו אסור דווקא בשם פלאי, נמצא שמותר רק שלא בפניו ובשם שאינו פלאי. ושיטת הדרישה (סק"ה) והש"ך (סק"ג) שאסור רק בפניו ובשם פלאי, אבל שלא בפניו או בשם שאינו פלאי אפילו בפניו מותר. ורוב הפוסקים הכריעו להקל כדעת הדרישה, וכן המנהג להקל בזה. אמנם יש מקום להחמיר בזה לכתחילה.

ספר "פסקים ותשובות"

פתגם: במלחמה צריך לדעת איך לנצח, אך יותר מכך איך להפסיד.

ספר "שמחלה"

חקירה: ביאה במקצת

צריך רק את מקצתה, או שכשיש את מקצתה נחשב כאילו יש את כולה. (קובץ הערות יט, א, ב)

ספר "קובץ יסודות וחקירות"

סיפור: הנימוס

רבי בריש מייזליש, רבה של וורשא, ביקר פעם אצל הקיסר, נהג בו הקיסר כבוד וגינוני חובה, ובין השאר כיבדו בסיגר, הרב שלא הורגל בעישון, החזיק את הסיגר בידו ולא עישנו. מדוע אין הרב מעשן את הסיגר? שאלהו הקיסר, השיב לו הרב: לא מן הנימוס הוא, שאקח מתנה אשר נתן לי הוד מלכותו ואכלה אותה בעשן.

ספר "חד וחלק" חלק א' (דף קנר)

שבת שלום

יוצא לאור לרפואה שלימה של דינה בת מרים, רפאל יהודה בן מלכה, אליהו בן מרים, שלמה בן מרים, חיים אהרן לייב בן רבקה, שמחה גי'ות בת אליו, חיים בן סוזן סולטנה, סשה שלום בן דבורה רחל, זרע של קיימא לרינה בת זהרה אנריאת, מרים ברכה בת מלכה ואריה יעקב בן חוה. לעילוי נשמת: גיינט מסעודה בת ג'ולי יעל, שלמה בן מחה, דניאל בן רחל, עמנואל בן ארנסט אברהם, רפאל שלמה בן אסתר, חוה בת צביה, מיה בת רחל, ויקטור חי בן יקוטא.

ונפשו קצה בלחם הקלקל (כא. ה) אמר הגר"י גלינסקי זצ"ל: בני ישראל מתלוננים: "ותקצר נפש העם בדרך וידבר העם באלוקים ובמשה למה העליתנו ממצרים למות במדבר" (ד.ה). ולפלא הדבר על מה מתלוננים בני ישראל? האם באמת היה חסר להם מזון ומים? לא רק שלא היה חסר להם דבר אלא קבלו את המזון אף ללא טורח, אם כן מה מקום לתלונות? אלא צריך לדעת כי היסוד והבסיס היא ההכרה, שלא מגיע לנו כלום. שהכל חסד, על הכל עלינו להודות. הצרה הגדולה שהאדם הולך בהרגשה שמגיע לו, ושאינ מכירים במעלתו, ואין נותנין לו מספיק. כל כמה שנותנים הוא מקבל בטבעיות, ולעולם אין יוצאים ידי חובה לפניו. לא הקב"ה, לא הוריו, לא אשתו, ובודאי שלא הוריה. מי חייב לך, למה מגיע לך.

ספר "להתעורר באהבתך"

באר תפורה שרים פרוה נדיבי העם במחלק במשענתם (כא. יח)

"באר": היינו התורה שנמשלה לבאר מים חיים, **"תפורה שרים"** אשר השרים הגדולים, תלמידי החכמים, חופרים וחותרים בה, **"פרוה נדיבי העם"** שיכולים לקנותה (כרוה מלשון: אשר כריתי לי) גם נדיבי העם בממונם שוב הם תומכים בלומדי התורה, כפי שנאמר: **"עץ חיים היא למחזיקים בה"**. גם אלה וגם אלה יש להם חלק בתורה, השרים במחוקק, בלימוד התורה שלהם, והנדיבים במשענותם, בסעד ותמיכה שהן נותנים ללומדי התורה. לפיכך גם דרשה הגמרא את הפסוק דלהלן: ומדבר מתנה? נחליאל, שהכוונה היא לתורה.

"מענה של תורה" בשם הגר"א

בואו חשבון

על פן יאמרו המשלים באו חשבון תפנה ותפונן עיר סיחון
(כא. כז)

חז"ל (ב"ב עח, ב) מפרשים את המילים "באו חשבון", בואו ונחשב חשבוננו של עולם, הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה. כתב ה"חפץ חיים", "האדם צריך לצייר בשכלו, אילו היה כל העולם כולו מהארץ עד השמים מלא גרגירי חול דקים, ובכל שנה היה נחסר גרגיר אחד, הרי הדבר יקח שנים רבות עד אין מספר עד שיכלו כל הגרגירים, אמנם כל הזמן הארוך הזה, איננו אפילו כטיפה מן הים מול העולם הנצחי. מעתה יתבונן האדם איזה ערך יש לחיי העולם הזה, אדם חי שבעים או שמונים שנה, ואילו חיי עולם הבא הם לעד ולעולמי עולמים, על זה כתב רבינו יונה בספרו **"שערי תשובה"** (שער א אות י): אוי לי שהחלפתי עולם עומד בעולם חולף. אמר **"המשך חכמה"**, אילו היינו רואים מישהו שזורק ארנק לים, וראי שהיינו מסתכלים עליו כבלתי דפוי, ובכן, יותר בלתי שפוי הוא, מי שמאבד את זמנו. הזמן הוא יקר לאין ערוך יותר מכסף. רבי יהודה הלוי הפליא לשורר: אדם דואג על איבוד דמיו ואינו דואג על איבוד ימיו. ימיו אינם חוזרים ודמיו אינם עוזרים.

ספר "להתעורר בתענוגים"

